

se kao marno ilustrirana znanstvena studija. Autorica se oslanja na relevantna znanstvena istraživanja te na izvore pomoću kojih je moguće rekonstruirati ondašnju socijalno-kulturnu sliku: na dnevne listove poput *Jutarnjega lista* i *Narodnih novina* te na stručnu periodiku poput *Domaćega ognjišta*, *Zore*, *Učiteljskoga glasa*, *Napretka* i *Školstva*.

Bogato opremljen reprodukcijama fotografija, koje, vjerujem, šira javnost dosad nije imala prilike vidjeti, te uz obilje dragocjenih podataka crpljenih iz arhivske građe pohranjene u Arhivskoj zbirci Hrvatskoga školskoga muzeja, ovaj nas rad Štefke Batinić na čudesno lijep način uvodi u svijet koji nije ni čudesan ni lijep – svijet djece gladne ne samo u doslovnome smislu, nego gladne ljubavi i pažnje, odgovarajuće roditeljske zaštite i primjerene skrbi.

Ova pedagoško-socijalno-književna „šetnja“ manje poznatom stranom povijesti izaziva dvostruke osjećaje. S jedne strane, zahvalnost i divljenje prema predanosti i nastojanjima svih onih pedagoških djelatnika koji su pozitivnom energijom, odricanjima i trudom ostvarili neprocjenjive pomake nabolje, osiguravši budućim generacijama mogućnost za kvalitetniji život. S druge, podsjeća nas na činjenicu da je čak i u današnje vrijeme svakodnevica mnoge djece i suviše nalik na onu odbačenih, nezaštićenih i obespravljenih mališana na koje nam je pozornost skrenula Štefka Batinić. Na kraju valja pohvaliti i vrlo uspješno likovno oblikovanje kataloga za koje je zaslužan Ivan Antunović te zaključiti kako ovo znanstveno priređeno i raskošno opremljeno izdanje nudi mnogo, mnogo više od uobičajenoga izložbenoga kataloga.

Ana Batinić

Digitalno djetinjstvo i obitelj

Catherine Steiner-Adair. 2013. *The Big Disconnect: Protecting Childhood and Family Relationships in the Digital Age*. New York (SAD): Harper Collins Publishers. 374 p. ISBN 978-0-06-208242-8

Catherine Steiner-Adair međunarodno je priznata klinička psihologinja i pedagoginja koja radi kao terapeutkinja s djecom i obiteljima, ali i kao školska savjetnica. Zaposlena je na Odsjeku za psihijatriju ugledne ustanove Harvard Medical School. U svojoj novoj knjizi *Prekinuta veza: zaštita djetinjstva i obiteljskih odnosa u digitalnome dobu* upozorava nas na činjenicu da je tehnologija u velikoj mjeri prisutna u našim životima. Odrasle osobe u procesu su adaptacije na tehnologiju, za razliku od djece koja pokazuju prirodene navike na nju. Tehnološke su stimulacije i interaktivni sadržaji poput „čokolade za dječji mozak“. Tehnologija bi, smatra autorica, trebala služiti za informiranje, zabavu ili rad, a ne kao sredstvo kojime se osoba definira. Catherine Steiner-Adair o tehnologiji zauzima krajnje kritički stav. Detaljno opisuje na koji način tehnologija raslojava američku obitelj, zbunjuje roditelje i čini djecu usamljenom. Knjiga sadrži osam poglavlja u kojima autorica donosi niz dobrih i praktičnih odgojnih primjera s ciljem zaštite dječjega razvoja.

U prvome poglavlju, naslovljenome „Izgubljeni u prijevodu“, autorica ističe da su već prije petnaest godina roditelji počeli pokazivati veliku zabrinutost zbog rušenja kulturalnih normi, rastuće potrošnje, neprihvatljiva ponašanja svoje djece i njihove sklonosti zabavnim

sadržajima. Uzrok negativnim pojavnostima povezivali su s izloženošću djece tehnologiji i njezinoj pretjeranoj upotrebi. Tehnologija je u dječjim životima počela zauzimati važno mjesto što je utjecalo na njihov socijalni i emocionalni razvoj, obiteljsku interakciju, ali i na ozračje u školskoj zajednici. Učitelji su dijelili zabrinutost s roditeljima jer su zamijetili da se tehnološkim inovacijama znakovito počelo mijenjati njihovo socijalno okruženje. Autorica u ovome poglavlju ističe paradoks koji se odnosi na upotrebu tehnologije. Ona može na nezamislive načine obogatiti dječje živote, ali u isto vrijeme uvući djecu u nevolje. Upotrebom tehnologije djeca se mogu povezivati s vršnjacima i izravno pristupati izvanrednim izvorima znanja. Tehnologija je u tome smislu promijenila položaj učenika, ali i procese učenja i obrazovanja.

U drugome poglavlju, pod naslovom „Savršeni dječji mozak“, autorica naglašava važnost roditelja u dječjem razvoju. Stabilna i sigurna veza između roditelja i djeteta u ranoj dobi ključna je za razvoj interakcija u kasnijoj dobi, ali i za proces učenja. Autorica navedeni odnos promatra i u kontekstu uporabe tehnologije. Česta aktivnost roditelja na Facebooku može postati cjeloviti dio djetetova doživljaja roditelja kao osobe. Tehnologija ne mijenja samo sliku odnosa između roditelja i djece u ranome djetinjstvu, nego mijenja i njihov odnos. Unatoč tomu što autorica pokazuje razumijevanje za borbu s prilagodbama koje zahtijeva roditeljstvo, protivi se tehnologiji koja služi u svrhu roditeljske zamjene. U prilog tomu navodi istraživanja koja potvrđuju da 74 % američke djece do dvije godine već gleda televiziju.

U trećemu poglavlju, „Mary je imala mali iPad“, autorica ističe važnost učenja dodirom. Opisuje jedinstvenost trodimenzionalnoga iskustva za dječji razvoj. Ono je u potpunosti doživljajno različito od dvodimenzionalnoga ekranskoga prikaza. Za djecu je najbolji način učenja dodirivanje i kretanje. Interakcije s drugom djecom i odraslim osobama iznimno su važne zbog kontakta očima, izražaja lica, glasa i sl. Razvoj mišljenja, koje u djetetovim najranijim godinama služi za prepoznavanje obilježja stvarnoga svijeta, označava veliki korak u dječjem životu. Interakcijom s roditeljima, prijateljima ili u zamišljenoj igri s igračkama dijete uči i doživljava stvarni svijet. Za razliku od takva pristupa autorica naglašava i činjenicu da su današnji trogodišnjaci, umjesto stvarnim osobama i igračkama, okruženi brojnim medijskim sadržajima i tehnologijama. Poglavlje završava pitanjem: „Hoće li vaše dijete provesti djetinjstvo na igralištu ili na iPadu?“

U četvrtome poglavlju, pod naslovom „Napredno djetinjstvo“, autorica nas upoznaje s američkim školama u kojima se učenicima promovira odgovorna uporaba tehnologija. Učenici u debatama koje se organiziraju u njihovim školama uče kako biti dobar digitalni građanin. Nasuprot brojnim pozitivnim primjerima američkih škola autorica ističe brojnu djecu kojoj su računala zamijenila igrališta. Pita se kako izgleda njihova igra, koga upoznaju tijekom igre, ali i kakve sadržaje uče u njoj. Nestrukturirana igra koja se odvija u virtualnome prostoru upućuje na činjenicu da djeca gube vrijeme za osobni kontakt sa stvarnim osobama. Djeca svakodnevno trebaju emocionalno i misaono procesuirati svoja iskustva na osnovi kojih će usvajati nove informacije o sebi i svojem okruženju. U idealnim uvjetima taj se proces odvija s roditeljima i vršnjacima, u obitelji i školi.

U petome poglavlju, „Prvi put, drugi put, prodano“, autorica ističe kako je adolescentskoj populaciji srednja škola nekada bila u drugome planu zbog zabava i druženja, za razliku od

danas kada je to zbog upotrebe tehnologije i medija. U razdoblju koje je iz razvojnoga kuta važno za razvoj vještina u međuodnosima adolescenti zaziru od komunikacije licem u lice. Autorica ističe podatak da 7,5 milijuna američkih adolescenata provodi vrijeme na društvenim mrežama. Virtualni prostor ne rabe isključivo za razmjenu poruka, nego kao i primarni izvor za informiranje o seksualnosti, urbanim trendovima i sl. Autorica naglašava važnost srednje škole, koja u životima adolescenata treba imati važniju ulogu kada je riječ o dobivanju za njih značajnih informacija.

U šestome poglavlju, „Adolescenti, tehnologija, iskušenje i nevolja“, autorica nas upoznaje s nizom lažnih priča o ljubavi i odnosima mladića i djevojaka koje se u medijima doimaju kao iluzija. Adolescenti su skloni, smatra ona, definirati se načinima koji su im medijski predstavljeni i na temelju njih izgrađivati svoje odnose s drugima. Adolescentsko je razdoblje vrijeme za istraživanje i eksperimentiranje s ciljem samootkrivanja u kontekstu međuljudskih odnosa. Međuodnosi u kojima su se socijalna iskustva stjecala međusobnim kontaktima zamijenjeni su računalima koja su postala nova doživljajna mjesta adolescentima. Računala tako ne pridonose njihovoj stvarnoj međusobnoj povezanosti ni njihovim istinskim potrebama. Adolescenti tako ne moraju napuštati svoje domove da bi razgovarali, razgledavali, šetali ili se družili s kim god požele. Na društvenim mrežama stvaraju identitete koje žele, a s obzirom na upotrebu tehnologije koja je preuzela veliku ulogu u njihovim životima autorica ističe mogućnost velika otuđenja.

U sedmome poglavlju, „Zastrašen ili beznačajan“, autorica donosi podatke koje je prikupljala tijekom svojega dugogodišnjega terapijskoga rada s djecom i obiteljima na temelju kojih izvodi svoje zaključke. Smatra da dječje povjerenje u roditelje proizlazi iz kvalitete odnosa koji se njeguje od najranije dječje dobi. Upotreba tehnologija povećala je potrebu za kvalitetnijim i dubljim odnosom zbog roditeljskoga straha za dječju sigurnost i njihovu budućnost s obzirom na to da im je život ispunjen tehnologijama. Današnji roditelji jasno pokazuju potrebu da budu dio života svoje djece i aktivno sudjeluju u njemu. Digitalno doba pred roditelje i roditeljstvo postavlja velike izazove, a autorica u poglavlju donosi niz smjernica za njihovo savladavanje.

U osmome poglavlju, „Održiva obitelj: uporaba tehnologije za razvoj bliskosti, kreativnosti i zajedništva“, autorica kao obiteljska terapeutkinja primjenjuje metaforu *vrtlaranja* i *ekosustava* na obitelj da bi поблиže opisala dobre i kvalitetne obiteljske odnose. Vrtlaranjem se čisti prostor za novi rast i za nove vještine do kojih se može doći isključivo obiteljskim zajedništvom. Cilj procesa rasta jest samostalnost koju djeca trebaju postići da bi obrađivala svoj novi vrt. Svako godišnje doba unutar obitelji donosi nešto novo, katkada i iznenađujuće, ali isto tako i brige i umor. Roditeljstvo ponekad, baš kao i održavanje vrta, postane teško i naporno jer roditeljske namjere ne urode uvijek očekivanim plodom. No tada je, tvrdi autorica, zemlji potrebna obnova. Vrt nas uči kako ustrajati i biti pun nade kada stvari krenu krivim smjerom. Metaforu vrta u obiteljskome kontekstu autorica upotpunjuje metaforom ekosustava. Obitelj je ekosustav jer njezini članovi stvaraju, ali i dijele okolinu u kojoj su međusobno povezani. Dvema navedenim slikama autorica suprotstavlja pretjeranu upotrebu tehnologija i medija za koje tvrdi da narušavaju blagostanje djece i njihovih obitelji. Na kraju zaključuje da se samo održiva obitelj zna i može nositi s tehnologijama s obzirom na izgrađenu snažnu strukturu zajedništva. Takvoj je obitelji u središtu dijete i stvaranje pogodnih uvjeta za zdravi rast i razvoj, a ne tehnologijsko-medijsko zaokupljanje

koje ponekad, ako zajedništvo nije snažno izgrađeno, može postati cijenom dječjega emocionalnoga razvoja.

Knjiga *Prekinuta veza: zaštita djetinjstva i obiteljskih odnosa u digitalnome dobu* usmjerena je razvoju kvalitetnih i čvrstih odnosa unutar obitelji na osnovi kojih će se i pojedini članovi obitelji i obitelj kao zajednica moći lakše snalaziti u vrijeme nekontrolirane upotrebe tehnologija i medija. Knjiga nije namijenjena samo roditeljima i djeci nego i praktičarima i istraživačima u sustavu odgoja i obrazovanja kojima će služiti kao priručnik za stručno djelovanje. U toj se svrsi ogleda najvažniji doprinos ove knjige. Autorica na zanimljiv način sintetizira teorijsko znanje i podatke koje je dugi niz godina prikupljala svojim terapijskim radom s djecom i obiteljima. Intenzivno naglašava da je suvremena obitelj u krizi zbog napretka tehnologije što na nju i njezine članove, bez izgradnje zaštitnih mehanizama, može ostaviti dugotrajne i ozbiljne posljedice. Tehnologija ne može biti zamjena za jedinstvene i bliske interakcije među osobama. U svim poglavljima autorica, osim što prezentira niz primjera iz stvarnoga života, nudi i konkretne savjete u obliku smjernica roditeljima s ciljem izgradnje autoriteta, potpunijega razumijevanja djece i autonomije u kulturi življenja i načinu uporabe tehnologije i medija. Partnerski pristup škole, roditelja i širega okruženja može služiti kao preduvjet za kulturu socijalne interakcije koja će prednjačiti nad nekontroliranom uporabom tehnologije i medija i zaokupljenošću njima. Pristup Catherine Steiner-Adair svakako proizlazi iz osobnih kompetencija koje stavlja u funkciju dobrobiti obitelji s ciljem njezine zaštite u digitalnome dobu.

Katarina Dadić

Rückblick auf die Theorie des ‚guten Jugendbuchs‘

Sonja Müller. 2014. *Kindgemäß und literarisch wertvoll. Untersuchungen zur Theorie des ‚guten Jugendbuchs‘ – Anna Krüger, Richard Bamberger, Karl Ernst Maier* (Bd. 88: Kinder- und Jugendkultur, -literatur und -medien; Theorie – Geschichte – Didaktik). Frankfurt/Main: Peter Lang. 321 S. ISBN 978-3-631-64501-7

Mit der vorliegenden Studie, die 2012 als Dissertation an der Goethe-Universität Frankfurt am Main eingereicht wurde, liegt ein wichtiger Beitrag zur Theorie der (west-)deutschen und österreichischen Kinder- und Jugendliteratur und zur Geschichte der Kinderliteraturforschung nach 1945 vor. Mit ihr wird ein zeitlich begrenzter Abschnitt (1952–1968) der Fachgeschichte aufgearbeitet, der, so Müller, für die nachfolgende Kinder- und Jugendliteraturforschung bedeutsamer war, als bislang angenommen. Die Arbeit versteht sich ausdrücklich als „kritische Würdigung der wissenschaftlichen Konstitutionsphase der gegenwärtigen deutschsprachigen Kinder- und Jugendliteraturwissenschaft“ (21). Als meinungsbildende Hauptvertreter der Theorie des ‚guten Jugendbuchs‘, wie diese literaturtheoretische Strömung im Rückblick genannt wurde, werden Anna Krüger, Richard Bamberger und Karl Ernst Maier genannt. Die Auseinandersetzung mit ihren Positionen zum ‚guten Jugendbuch‘ nimmt daher einen entsprechend breiten Raum ein. Obwohl deren Monographien noch bis weit in die 1980er Jahre hinein als Standardwerke galten, sind die